

ЮВІЛЕЙНІ ДАТИ

Дмитро Федорович Чеботарьов
(до 95-річчя з дня народження)

17 вересня 2003 р. виповилося 95 років з дня народження і 70 років науково-педагогічної і суспільної діяльності всесвітньо відомого українського терапевта і геронтолога Дмитра Федоровича Чеботарьова.

Д.Ф. Чеботарьов народився в Києві. Дитинство й юність пройшли в складних умовах першої світової війни. Але саме в ті роки сформувалися людяність, цілеспрямованість, самостійність і відповідальність, що дозволили Дмитрові Федоровичу стати видатним клініцистом, ученим і організатором.

Інтерес до наукових досліджень проявився в роки навчання в Київському медичному інституті, котрий Д.Ф. Чеботарьов закінчив у 1933 р. У 1935 – 1939 рр. він навчався в аспірантурі у відомого терапевта академіка В.М. Іванова, що навчив молодого вченого дисциплінованості, вимогливості й точності у проведенні наукових досліджень. У 1938 р. він захистив кандидатську дисертацію на тему “Дивертику-

лы пищеварительного тракта”.

Під час Великої Вітчизняної війни з 1941 по 1944 рр. Дмитро Федорович працював рентгенологом в евакогоспіталі № 1420 у м. Тбілісі.

На початку 1945 р. Д.Ф. Чеботарьов повернувся до Києва і за рекомендацією академіка М.Д. Стражеска був зарахований у докторантуру Інституту фізіології АН УРСР, яким керував академік О.О. Богомолець. Докторська дисертація “О функции почек при беременности” захищена в 1953 р. і потім видана у вигляді монографії російською та китайською мовами. У 1953 – 1954 рр. Д.Ф. Чеботарьов працював заступником директора з наукової роботи Українського інституту клінічної медицини ім. М.Д. Стражеска. У 1954 р. його затвердили у званні професора. З 1954 по 1961 рр. Дмитро Федорович керував кафедрою терапії в Київському інституті удосконалення лікарів і одночасно був головним терапевтом і головою вченої ради МОЗ України (до 1964 р.). У 1961 р. обраний членом-кореспондентом АМН СРСР, у 1966 р. – академіком АМН СРСР (з 1991 р. – Російської АМН), у 1992 р. – академіком НАН і АМН України. У 1964 р. йому присвоєно звання Заслуженого діяча науки УРСР.

Клінічну і наукову школу Дмитро Федорович пройшов під керівництвом видатних представників вітчизняної медицини, академіків В.М. Іванова і М.Д. Стражеска.

Діапазон наукових інтересів і пошуків Д.Ф. Чеботарьова надзвичайно широкий. Присвятивши перші дослідження питанням гастроентерології, Дмитро Федорович у післявоєнний період глибоко та всебічно розробляв питання патології внутрішніх органів при вагітності, вивчав зміни обміну речовин і функцій серцево-судинної системи при фізіологічній і патологічній вагітності. У його монографіях “Гипертензивный синдром беременных” (1956) і “Внутренняя патология в клинике акушерства и гинекологии” (1960) вперше дано чіткі, клі-

нічно обґрунтовані рекомендації з лікування серцево-судинних захворювань у вагітних, представлені нові дані щодо патогенезу артеріальної гіпертензії, зумовленої пізнім токсикозом.

Наступний, найбільше тривалий і плідний період наукових досліджень Д.Ф. Чеботарьова нерозривно пов'язаний з діяльністю Інституту геронтології АМН СРСР (з 1992 р. – АМН України). У 1958 – 1961 рр. він працював на посаді керівника клінічного відділу, а потім, протягом 26 років (1961–1987), очолював Інститут. Це був період становлення, інтенсивного розвитку і розквіту геронтології в СРСР. У поширенні геронтологічних досліджень, у створенні геріатрії як нового розділу медичної науки і нової медичної спеціальності велику роль зіграла невпинна організаційна та наукова діяльність Дмитра Федоровича, якому вдалося згуртувати прекрасний колектив талановитих учених, експериментаторів і клініцистів. Визнанням авторитету Інституту геронтології з'явилося проведення в 1972 р. у Києві 9-го Конгресу Міжнародної асоціації геронтологів і обрання Д.Ф. Чеботарьова його президентом.

Дослідження Дмитра Федоровича і керованого ним колективу вікової фізіології і патології внутрішніх органів, нервової системи й опорно-рухового апарату, різні аспекти геріатричної кардіології і фармакології заклали міцний фундамент вивчення старіння людини, відкрили нові сторінки світової і вітчизняної геронтологічної науки.

Д.Ф. Чеботарьов – автор 10 підручників і 9 монографій, серед яких перша в Радянському Союзі монографія “Сердечно-сосудистая система при старении” (1967), перший посібник для терапевтів “Геріатрия в клинике внутренних болезней” (1976), перший посібник для середнього медичного персоналу “Уход за больными пожилого и старческого возраста” (1975). Монографія “Геріатрия в терапевтической практике” (1993) відзначена премією ім. С.П. Боткіна

Російської АМН (1994) і премією ім. М.Д. Стражеска НАН України (1995). Дмитро Федорович був редактором перших у країні посібників для лікарів “Основы геронтологии” (1969) і “Справочника по геріатрии” (1972), тритомного посібника з геронтології німецькою мовою (1978). Під його редакцією видано 28 збірників праць Інституту, що одержали широке визнання в науковому світі.

Велику увагу Д.Ф. Чеботарьов приділяв розробці та впровадженню нових форм організації медико-соціальної допомоги людям літнього віку. При його особистій участі видано деякі постанови Урядів СРСР і УРСР, наказів МОЗ СРСР з питань медичного і соціального обслуговування людей старшого віку.

Багато сил Дмитро Федорович віддав підготовці наукових, педагогічних і лікарських кадрів. У 1970 р. він організував і протягом багатьох років завідував кафедрою геронтології і геріатрії Київського інституту удосконалення лікарів. Під його керівництвом підготовлено та захищено 16 докторських і 36 кандидатських дисертацій.

Плідну наукову і педагогічну діяльність Дмитро Федорович об'єднав з великою науково-суспільною роботою. Протягом багатьох років він очолював Всесоюзну проблемну комісію “Геронтология и геріатрия”, що працювала на базі Інституту геронтології та координувала всі дослідження з геронтології в СРСР. У 1976 р. за рішенням Президії АМН СРСР була організована Наукова Рада АМН СРСР і 8 проблемних комісій, що розробляли найважливіші напрямки експериментальної та клінічної геронтології і геріатрії.

У 1963–1988 рр. Д.Ф. Чеботарьов очолював всесоюзне науково-медичне товариство геронтологів і геріатрів, був членом правління Всесоюзного й Українського товариств терапевтів і кардіологів, членом виконкому Міжнародної асоціації геронтологів, радником ВООЗ і Центру соціально-

го розвитку та гуманітарних питань ООН, членом редакційних колегій багатьох вітчизняних і закордонних журналів. Його численні виступи як доповідача і лектора на міжнародних конгресах, конференціях, симпозіумах, проведених геронтологічними товариствами країн Європи, США, Мексики, Японії сприяли розвитку широких міжнародних зв'язків Інституту.

Заслуги Д.Ф. Чеботарьова одержали широке міжнародне визнання. У 1972–1975 рр. він був президентом Міжнародної асоціації геронтологів, нагороджений медаллю ВООЗ, Міжнародною премією ім. Ф.Верцара, медалями і грамотами національних медичних організацій. Міжнародною вченою радою при Американському біографічному інституті Д.Ф. Чеботарев був названий “Людиною року-97”. Багато років Дмитро Федорович є членом Німецької Академії природознавства “Леопольдина”, почесним членом національних товариств геронтологів Болгарії, Німеччини, Угорщини, Польщі, Італії, Бразилії, Чехословаччини.

За заслуги в справі розвитку охорони здоров'я і медичної науки Д.Ф. Чеботарьов нагороджений орденом Жовтневої революції, трьома орденами Трудового Червоного Прапора, Почесною грамотою Верховної Ради України. За наукові розробки в галузі геронтології йому двічі присуджувалася Державна премія УРСР.

Нині Дмитро Федорович продовжує активно співпрацювати з клінічним відділом Інституту геронтології. Він постійно цікавиться розробками в галузі геронтології, що проводяться в Інституті геронтології і за кордоном.

Весь життєвий шлях Дмитра Федоровича – приклад самовідданого служіння науці, якій він присвятив 70 років свого життя.

Учні і колектив Інституту геронтології АМН України, редколегія журналу сердечно поздоровляють ювіляра, бажають йому здоров'я, невичерпної енергії й успіхів у подальшому розвитку геронтології – одного з найважливіших розділів медичної науки.